

דרכנו ע"פ שיחות הרצי"ה פרשת בהעלותך - ראש הישיבה

הרב צבי יהודה ושמירת הלשון הישראלית

1. שיחות הרצי"ה, במדבר עמ' עמ' 115

1. לשון הרע עילאי

אצל חז"ל מוצאים דברים נוראים על לשון הרע. מצד אחד היא שקולה כנגד עבודה-זרה גילוי-עריות ושפיכות-דמים¹, דהיינו כנגד שלוש העבירות היותר חמורות בתורה, שעליהן "יהרג ואל יעבור"². מצד שני, היא שקולה כנגד כפירה בעיקר¹, דהיינו היא הריקנות האפיקורסית היותר גדולה. בדורות האחרונים, הופיע שליח אלוהי מיוחד לטיהור הדיבור בישראל, ה"חפץ חיים" שכתב מעין "שולחן ערוך" להלכות שמירת הלשון³. בפרשתנו נמצא השורש והמקור העיקרי ללימוד הלכות לשון הרע⁴: "ותדבר מרים ואהרן במשה..."⁵, ולכן נענשה בצרעת⁶. על כך יש אזהרה מיוחדת ב"משנה תורה"⁷: "זכור את אשר עשה ד' אלהיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים"⁸. יש לשון הרע פשוט בדברים קטנים, ויש לשון הרע בגדלות. כאן אנו נפגשים בלשון הרע כללי ב"חלונות הגבוהים", על משה רבינו ביחס לערך מדרגות הקדושה שבנבואה. עניני לשון הרע הפשוטים שלנו נמשכים מהלשון הרע העילאי הזה של מרים הנביאה⁹.

2. בין משה לשאר נביאים

"הרק אך במשה דבר ד', הלא גם בנו דבר..."¹⁰. כנגד השוואה זו בין נבואת

משה רבינו לשאר הנבואות באה התקפה אלוהית: "ויאמר ד' פתאם אל משה ואל אהרן ואל מרים: צאו שלשתכם אל אהל מועד"¹¹, וד' נותן "שיעור" בעניני נבואה: "אם יהיה נביאכם, ד', במראה¹² אליו אתודע, בחלום אדבר בו. לא כן עבדי משה"¹³. אנו מאמינים שכל דברי הנביאים הם אמת אלוהית, אולם מתעלה מעליהם מדרגתה המיוחדת של נבואת משה רבינו. הרמב"ם האריך בהסבר חילוקי המדרגות בין נבואת תורה מן השמים לבין שאר הנבואות¹⁴, ובירר שאין לנו מלה המגדירה בצורה אמיתית את מדרגת נבואת משה רבינו; הביטוי נבואה אינו שייך אלא לשאר נביאים¹⁵. הרמב"ם היה "מעריץ" גדול של משה רבינו ולכן לא רצה לבטא שהמשיח יהיה יותר גדול ממשה רבינו¹⁶. לעומת מדרש תנחומא שהסביר את הפסוק "ירום ונשא וגבה מאד"¹⁷, "ונשא ממשה"¹⁸, — "הגיה" הרמב"ם קצת את דברי חז"ל וכתב שהמשיח יהיה קרוב למשה רבינו¹⁹.

3. תורה ונבואה

בענין זה יש אצל אבא זצ"ל רמז²⁰ על הפסוק "אם במחותרת ימצא הגנב"²¹. היסוד הוא תורה מן השמים, והנבואה מצטרפת לתורה²². הנביאים הם תלמידים ועוזרים למשה רבינו, כפי שהדבר נאמר בסיום דברי מלאכי, אחרון הנביאים: "זכרו תורת משה עבדי"²³. לעומת זאת, יש שיטה שמסלפת ומשפילה את ערך התורה שיש בה מצוות לעומת השירה שבנבואה. היא הופכת את הסדר ונותנת חשיבות ועדיפות לנבואה על פני התורה. והנה, בגמרא מגילה מוזכר שהיו אלפי

נביאים, ומופיעה שם רשימה יסודית של מ"ח נביאים²⁴. הסדר הנכון הוא שהמ"ח מצטרפים אל התורה. אבל כשמשנים את הסדר ומקדימים את המ"ח לתורת משה, בעשיית "מחותרת" (מח־תרת), הרי זו גניבה²⁵ של סילוף מדרגות²⁶. בגמרא נמצא ש"לא חרבה ירושלים אלא בשביל שהושוו קטן וגדול"²⁷, בדומה לזה הנזיפה האלוהית במרים היא על אי שמירת הדיוק של המדרגות.

2. רמב"ם הלכות טומאת צרעת פרק ט"ז הלכה י'

שהוא הליצנות ולשון הרע. ועל ענין זה מזהיר בתורה ואומר השמר בנגע הצרעת זכור את אשר עשה י"י אלהיך למרים בדרך. הרי הוא אומר התבוננו מה אירע למרים הנביאה שדיברה באחיה שהיתה גדולה ממנו בשנים וגידלתו על ברכיה וסכנה בעצמה להצילו מן הים והיא לא דברה בנגותו אלא מעתה שהשותו לשאר נביאים והוא לא הקפיד על כל הדברים האלו שנאמר והאיש משה ענו מאד ואע"פ כן מיד נענשה בצרעת קל וחומר לבני אדם הרשעים המפשים שמרבים לדבר גדולות ונפלאות. לפיכך ראוי למי שרוצה לכוין אורחותיו להתרחק מושיבתו ומלדבר עמהן כדי שלא יתפס אדם ברשת רשעים וסכנותם. וזה דרך ישיבת הלצים הרשעים בתחילה מרבין בדברי הבאי כענין שנאמר וקול כסיל ברוב דברים. ומתוך כך באין לספר בנגות הצדיקים כענין שנאמר תאלמנה שפתי שקר הדיבורות על צדיק עתק. ומתוך כך יהיה להן הרגל לדבר בנביאים ולתת דופי בדבריהם כענין שנאמר ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובחזים דברים ומתעתעים בנביאיו. ומתוך כך באין לדבר באלהים וכופרין בעיקר כענין שנאמר ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על י"י אלהיהם. והרי הוא אומר שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ מי גרם להם לשית בשמים פיהם לשונם שהלכה תחילה בארץ. זו היא שיחת הרשעים שגורמת להן ישיבת קרנות וישיבת כנסיות של עמי הארץ וישיבת בתי משתאות עם שותי שכר. אבל שיחת כשרי ישראל

אינה אלא בדברי תורה וחכמה. לפיכך הקדוש ברוך הוא איש אל רעהו ויקשב י"י וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו עור על ידן ומוכה אותן בה. שנאמר או נדברו ידאי י"י ליראי י"י ולחושבי שמו:

3. רמבן לספר דברים כ"ד, ט

ולפי דעתי שהיא מצות עשה ממש, כמו: זכור את יום השבת לקדשו (שמות כ ח), זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים (שם יג ג), זכור את אשר עשה לך עמלק (להלן כה ז), כולם מצות עשה, גם זה כמותם. והיא אזהרה מלדבר לשון הרע, יצוה במצות עשה שנוכח העונש הגדול שעשה ה' לצדקת הנביאה, שלא דברה אלא באחיה גמול חסדה, אשר אהבתו כנפשה, ולא דברה בפניו שיבוש, ולא בפני רבים, רק בינה לבין אחיה הקדוש בצנעה, וכל מעשיה הטובים לא הועילו, גם אתה אם תשב באחיד תדבר בבן אמך תתן דופי לא תנצל.

זכור את אשר עשה ד' אלהיך למרים. נראה שבכלל זה ג"כ לזכור תמיד שאין כל הנביאים דומים למעלת משרע"ה. שהרי מרים דמתה מעלתה למעלת כל הנביאים, ונענשה על דבור ההשתוות למעלת משרע"ה. ודבר זה צריך זכירה, מפני שהוא חומה בצורה אל תורת ד' ונצחיותה, כיון שהשי"ת גזר אומר שאין שום נביא דומה לו במעלתו, וא"כ אי אפשר שיהיה נביא המבטל ח"ו את דבר אחד מדבריו, זאע"פ שכבר נאמר שלא קם עוד נביא, מ"מ נוסף כאן חיוב זכירה זמידית.

5. י"ג עיקרים

- 1 - אָנִי מֵאֲמִין בְּאֱמוּנַת שְׁלֵמָה. שְׁכַל דְּבָרֵי נְבִיאִים אֱמֶת:
- 2 - אָנִי מֵאֲמִין בְּאֱמוּנַת שְׁלֵמָה. שֶׁנְּבוֹאֵת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם הֵיטָה אֱמֶתִית. וְשֶׁהוּא הֵיטָה אָב לְנְבִיאִים. לְקוֹדְמִים לְפָנָיו וְלְבָאִים אַחֲרָיו:

6. זוהר שלח

<p>ב"ה ממקום עליון, אכל לא קריב כמשה אבל שום נביא לא היה קרוב כמשה, דהנה קריב למלכא יתיר מפלגא שהיה קרוב למלך יותר מכולם, דהא זכאה חולקיה יתיר מפלג בני עלמא כי אשרי חלקו יותר מכל בני העולם, דעליה כתיב שעליו נאמר פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות, ושאר נביאי הוון חמאן מאתר רחיקא ושאר נביאים ראו ממקום רחוק, כמה דאת אמר כמו שנאמר מרחוק יהו"ה נראה לי.</p> <p>(שלח דף קעד ע"א)</p>	<p>נבואת משה רבינו היתה מתוך התקרבות הגדולה ביותר. נבואת משה רבינו יותר משאר הנביאים, ואמר תא חזי, כל בני נביאי דאוקים קדשא בריך הוא ליקאל כל נביא ונביא שהעמיד הקב"ה ליהוה, כלו אתגלי קדשא בריך הוא גליה ברגין עלאין קדישין כולם נגלה גליהם הקב"ה במדרגות עליונות קדושות, וישו וי קרא קדישא דמלכא מאתר קדש ודא וזו הכבוד הקדוש של המלך</p>
---	---

7. פרשת בהעלותך פרק י"ב, א-ג

- א וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמֹשֶׁה עַל אֲדוֹת הָאִשָּׁה הַכַּשִּׁית אֲשֶׁר לָקַח בִּי-אִשָּׁה כַּשִּׁית לָקַח
- ב וַיֹּאמְרוּ הָרַק אַךְ בְּמֹשֶׁה דְּבַר ה' הֲלֹא, גַּם בָּנוּ דְּבַר וַיִּשְׁמַע ה' ג. וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה.

כיצד מתקנים את הישיבה?

סיפור הרב אברהם רמר: פעם אחת פנינו אל הרב צבי יהודה מתוך רצון לתקן ולשפר את המצב

בישיבה. ניגשנו לרב ואמרנו לו: "יש הרבה בטלנים בישיבה".

תמה הרב: "הרבה? כמה זה הרבה? מאה, מאתיים, שלוש מאות?". אמרנו: "יש אולי עשרה מעט
בנו הרב: "אז למה אתם אומרים הרבה? לכו מיד ותלמדו 'שמירת הלשון'".

אמרנו לו: "הרב, בסדר, לא דייקנו בלשון, אבל אנחנו רוצים לתקן את הישיבה. יש בטלנים
בישיבה".

"בטלנים? מה זה בטלנים? אינם לומדים בכלל, או לומדים שעה או שעתיים, ואולי לומדים עשר
שעות? מי נחשב בעיניכם כבטלן? לכו ללמוד 'שמירת הלשון'".

הצענו לו: "הרב, אנחנו רוצים לשפר את הישיבה, יש לנו תוכנית מצויינת איך לתקן את
הישיבה".

והוא השיב לנו בהחלטיות: "ישנה דרך - להוסיף אורה, להוסיף לימוד, להוסיף בניין, להוסיף תורה
- זאת הדרך! הדרך איננה בהשמעת ביקורת על אחרים".